

L'activitat exportadora de les Illes Balears en el període 2000-2016

Autor: Joan Matamalas González

RESUM

Al llarg del període cronològic comprès entre el 2000 i el 2016 el grau d'obertura exterior de l'economia de les Illes minva gradualment, si bé s'estabilitza d'ençà de la crisi econòmica. La balança comercial de béns és, en general, deficitària i la taxa de cobertura de les importacions presenta fluctuacions molt accentuades. El comportament sectorial de les exportacions mostra, per una part, la posició de les Illes en les cadenes internacionals de comercialització de determinats béns i, per una altra part, l'evolució de les vendes de les manufactures tradicionals de la indústria balear. Aquests sectors determinen també el contingut tecnològic de les exportacions. D'ençà de la crisi econòmica es multipliquen les empreses exportadores, encara que el seu increment no comporta correlativament un augment del valor total exportat. Finalment, els principals clients comercials dels productes de les Illes són els països de la Unió Europea.

1. INTRODUCCIÓ

Dins el marc del disseny de polítiques econòmiques i d'estratègies de desenvolupament empresarial, abordar l'anàlisi de l'activitat internacional de les empreses de les Illes està prou justificat. Ara bé, hom ha de reconèixer que la manca d'informació de caràcter microeconòmic, relativa a l'entorn i les característiques específiques de les empreses, dificulta en alt grau el coneixement de les variables concretes que expliquen i condicionen la propensió, la intensitat i, en definitiva, l'èxit d'aquestes empreses en les seves estratègies d'internacionalització.

La disponibilitat de dades sobre el comerç exterior i la internacionalització de les empreses és limitada. La font principal és el Departament de Duanes i Imposts Especials de l'Agència Estatal de l'Administració Tributària. Per a la redacció d'aquest treball s'han consultat les bases de dades ESTACOM i DATACOMEX, que publiquen i mantenen, respectivament, ICEX España Exportación e Inversiones i la Secretaria d'Estat de Comerç, organismes adscrits al Ministeri d'Economia, Indústria i Competitivitat, a partir de les dades subministrades per l'AEAT.

2. EL NIVELL D'INTERNACIONALITZACIÓ DE L'ECONOMIA DE LES ILLES BALEARS

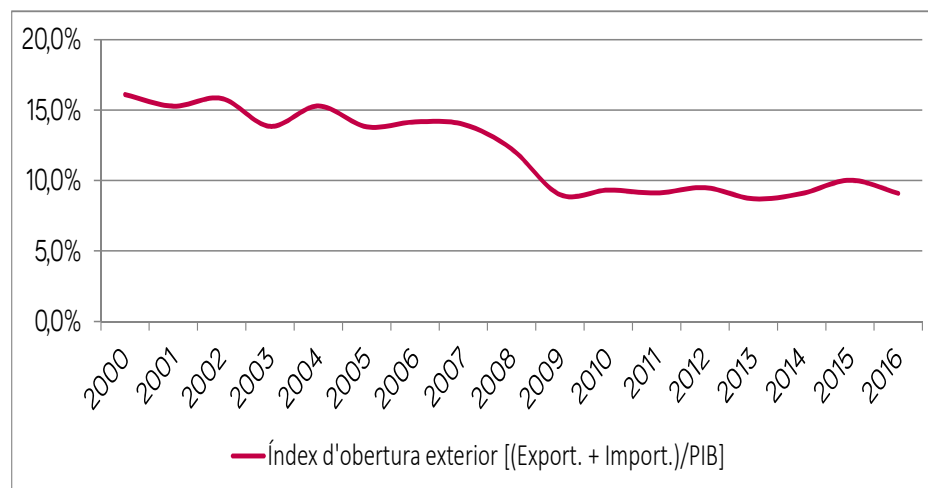
Generalment es considera que una economia és més «oberta», està més present en els mercats internacionals, quan és major la participació de les exportaci-

ons —o la suma d'exportacions i importacions— en el PIB.

Malgrat les limitacions que presenta aquest indicador¹, una primera aproximació a l'activitat internacional de les empreses de les Illes Balears, més en concret, al seu comportament comercial, ens la proporciona el coeficient o índex d'obertura exterior, el qual mesura precisa-

ment l'evolució del grau d'obertura de l'economia d'una regió i la seva projecció internacional considerant el volum del seu comerç exterior en relació amb el volum de tota la seva activitat econòmica.

Gràfic 1. Grau d'obertura exterior de l'economia de les Illes Balears

Font: INE, ICEX i elaboració pròpia

A grans trets, al llarg del període 2000-2016, l'evolució de l'indicador mostra dues fases diferenciades tal com podem observar en el gràfic 1. La primera, fins a l'any 2007, registra valors per sobre del 14,0%. Al 2008 i 2009 la parti-

cipació del comerç internacional en el PIB disminueix de forma manifesta i s'inicia la segona fase, que es perllonga fins a l'any 2016, en què l'índex s'estabilitza entorn del 9,0%, amb lleugeres fluctuacions en funció de l'any.

3. BALANÇA COMERCIAL DE BÉNS

En tot el període cronològic examinat (1995-2016), únicament l'any 2009, en plena crisi econòmica, es produeix un saldo comercial positiu. Aquest fet, encara que en aquest any s'observa també una baixada de les exportacions, s'explica fonamentalment per l'enfonsament de les importacions (un -37,5% respecte del 2008),

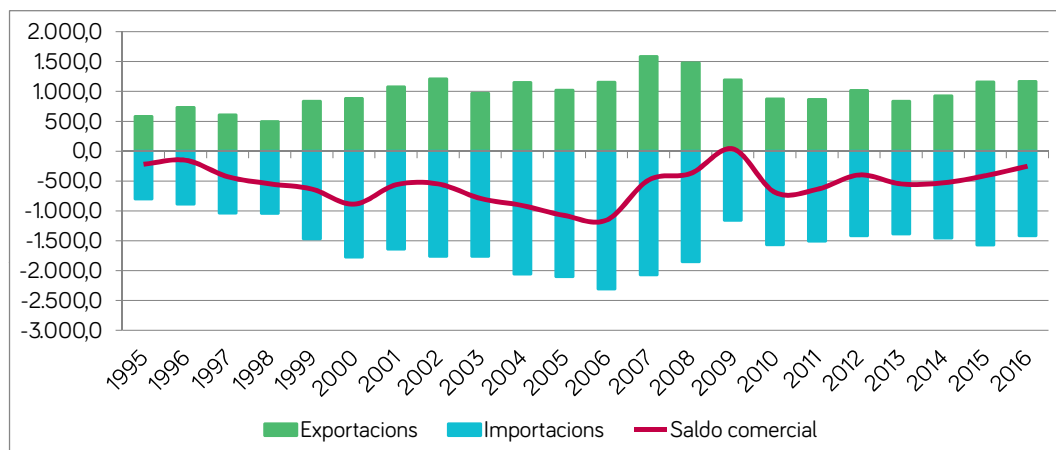
especialment les manufactures de consum.

EL 2009, EN PLENA CRISI ECONÒMICA, ES PRODUÏX L'ÚNIC SUPERÀVIT COMERCIAL DEL PERÍODE EXAMINAT

¹Per exemple, només es computen les operacions amb béns; atorga el mateix tractament a les exportacions i a les importacions; etc. Vid. PÉREZ GARCÍA F. (Dir.) (2010): «La medición de la integración comercial en una economía globalizada», Fundación BBVA, Madrid.

²Definim aquest indicador com el percentatge que representen els fluxos del comerç exterior, exportacions (E) i importacions (I), en el total del PIB regional: $(E+I)/PIB \cdot 100$.

Gràfic 2. Balança comercial de les Illes Balears (milions d'€)

Font: ICEX i elaboració pròpia

De les sèries estadístiques d'importacions i exportacions es desprenen alguns trets remarcables:

- La balança comercial de béns —a excepció del 2009, com hem vist— és sempre deficitària. La taxa de cobertura mitjana —percentatge de les importacions que són cobertes per les exportacions— del període 1995-2016 se situa al voltant del 66,0%, encara que registra fortes oscil·lacions en funció de l'any.
- Les exportacions segueixen, des del 1995, una trajectòria ascendent que s'interromp coincidint amb la crisi econòmica. Els darrers anys es recuperen de forma apreciable.
- El major volum d'importacions es produeix durant els anys immediatament anteriors a la crisi (augmenta la importació de béns de consum). Els cinc primers del rànquing corresponen als compres entre el 2004 i el 2008.
- Finalment, els darrers anys del període analitzat, es registren taxes de cobertura elevades que reflecteixen, per una part, la recuperació de les vendes a l'exterior i, per una altra part, un cert refrenament de les compres. Les dades del primer semestre del 2017 confirmen aquesta tendència.

4. CARACTERÍSTIQUES DE LES EMPRESES EXPORTADORES

D'acord amb les dades subministrades pel Departament de Duanes i Imposts especials de l'Agència Tributària i considerant la sèrie cronològica 2000-2016, el nombre d'empreses exportadores de les Illes ha augmentat gradualment —si bé amb fluctuacions apreciables durant alguns exercicis— i el 2016 s'ha incrementat, respecte del 2000, més d'un 240,0%. En el cas del nombre d'operacions, l'increment i

les fluctuacions han estat encara més accentuats, de manera que el nombre d'operacions per empresa ha augmentat també gradualment.

Altrament, com hem observat en l'apartat corresponent, l'evolució del valor de les exportacions ha seguit un ritme diferent i inferior al de l'increment del nombre d'empreses, per la qual cosa el valor mitjà exportat per empresa

ha disminuït al llarg del període estudiat, i ha passat d'una mitjana d'aproximadament 1,1 milions d'euros els anys 2000 i 2001 a una mitjana de 0,4 milions per empresa el 2016. Igualment, atès que el nombre d'operacions ha crescut per sobre del valor de les exportacions, s'ha reduït notablement el valor mitjà de cada operació.

En general, i com a principal conclusió, l'evolució dissimètrica del valor de les exportacions i del nombre d'empreses exportadores no permet establir una correlació entre el dinamisme experimentat per les exportacions durant alguns anys del període estudiat i la incorporació o l'existència de noves empreses exportadores. En qualsevol cas, el que sí sembla un fet incontrovertible és que, després d'un període de set anys —del 2002 al 2008— en què el nombre

d'empreses exportadores roman pràcticament estancat al voltant de les 1.600, a partir del 2009 s'observa un increment destacable de les empreses que orienten les seves vendes cap a l'exterior, tal vegada per compensar la debilitat de la demanda interior.

LES EMPRESAS EXPORTADORAS RESISTEIXEN MILLOR ELS EFECTES DE LA CRISI ECONÒMICA

D'altra banda, a partir de l'anàlisi de les dades de l'enquesta industrial d'empreses, es pot concloure que les empreses industrials que mantenen una activitat exportadora afronten amb més èxit els daltabaixos provocats per la crisi econòmica, si més no pel que fa a la continuïtat i, fins i tot, a l'ampliació del teixit empresarial.

Taula 1. Empreses industrials amb activitat exportadora (Enquesta industrial d'empreses, 2008-2014)

Any	Total empreses	Empreses exportadores	Volum de negoci	Volum de negoci de les exportacions	% empreses exportadores	% volum de negoci de les exportacions
2008	3.103	811	5.294.681.944	359.144.171	26,2%	6,8%
2009	2.820	681	4.083.594.575	302.707.900	24,2%	7,4%
2010	2.875	715	4.073.134.369	335.033.771	24,9%	8,2%
2011	2.705	828	3.718.361.176	196.302.709	30,6%	5,3%
2012	2.499	924	3.726.182.623	225.532.065	37,0%	6,1%
2013	2.396	867	3.438.507.217	289.430.274	36,2%	8,4%
2014	2.351	1.000	3.763.940.965	315.958.665	42,5%	8,4%

Font: INE i Ibestat

En el període comprès entre el 2008 i el 2014 el nombre d'empreses industrials exportadores segueix en general una trajectòria ascendent. El 2014 augmenta un 23,2% respecte del 2008. En canvi, en el mateix període, el nombre total

d'empreses industrials es redueix un 24,2%. Aquest fet es reflecteix en l'increment progressiu del percentage d'empreses industrials que exporten així com de la seva participació en el total del volum de negoci del sector.

5. COMPORTAMENT SECTORIAL DE LES EXPORTACIONS

Tradicionalment els productes capdavanters de l'exportació de les Illes han estat, quant al sector primari, la goma de garrofi i les patates. Al llarg del període que analitzam aquests dos productes han facturat, respectivament, 172,0 i 161,0 milions d'euros. A partir del 2010 es registra un augment escalonat de l'exportació d'ametlles, que s'intensifica els dos anys darrers de la sèrie cronològica —per exemple, el 2015 es factureu més de 28,0 milions d'euros.

Les manufactures concentren el gruix de les exportacions de les Illes. Si bé els darrers anys ha perdut pes respecte de les exportacions totals, la indústria manufacturera presenta al llarg del període 2000-2016 una participació mitjana per sobre del 87,0% de la facturació total. Històricament, i malgrat l'abatiment que registra d'ençà del 2013, la indústria de les Illes ha destacat per l'exportació de calçat. Durant l'etapa estudiada factura més de 2.055 milions d'euros,

amb una mitjana anual de prop de 121 milions.

Els altres productes que habitualment ha exportat la indústria balear són els perfums i els cosmètics, les aixetes, els articles de joieria i bijuteria, les manufactures de cuir i, finalment, els mobles. Els darrers anys és remarcable la facturació de materials plàstics, així com la presència creixent de productes de la indústria de l'alimentació, com ara el vi, la sal i el formatge.

Amb tot, les partides que presenten el volum de facturació més elevat són les que reflecteixen la posició de les Illes Balears en les cadenes de comercialització de determinats productes i serveis. En aquest sentit, les principals partides corresponen a components i equips per a la indústria aeronàutica, a la venda de cotxes de lloguer, a embarcacions i els seus components, a l'avitallament de bucs i aeronaus, etc.

6. INTENSITAT TECNOLÒGICA DE LES EXPORTACIONS DE PRODUCTES INDUSTRIALS

En aquest apartat es pretén identificar el contingut tecnològic dels productes industrials que s'exporten a partir de la classificació d'Eurostat segons l'esforç en recerca i desenvolupament (R+D) de cada sector. Es classifiquen d'acord amb la importància del seu contingut o intensitat tecnològica: alta, mitjana-alta, mitjana-baixa i baixa. Finalment, d'acord amb la metodologia emprada, se n'exclouen els productes de sectors no industrials així com els que tenen un contingut tecnològic nul³.

Aquests en són els trets més destacables:

- a) S'observa un creixement del segment d'intensitat tecnològica alta i mitjana-alta. L'important volum de facturació d'aquests segments revela la posició favorable de les Illes en la cadena de prescripció i comercialització de determinats serveis (per exemple, els vinculats a la indústria aeronàutica, la venda de cotxes de lloguer, etc.).

---

³Per a la redacció d'aquest apartat seguim la metodologia definida a Estadística de comerç exterior según el contenido tecnológico. Metodología. Instituto Canario de Estadística. Las Palmas de Gran Canaria, [s.d.].

- b) El segment d'intensitat baixa es manté estable al llarg de tot el període cronològic i factura, de mitjana anual, gairebé 193 milions d'euros, la qual cosa representa aproximadament una cinquena part de la facturació mitjana total. Correspon en gran part, d'acord amb la classificació esmentada, als sectors exportadors tradicionals de les Illes, en especial als productes de la indústria de l'alimentació, les begudes, la indústria tèxtil i la confecció de peces de vestir, la indústria del cuir i del calçat, la fabricació de mobles i, finalment, els articles de joieria i bijuteria.
- c) Els darrers anys, el segment de tecnologia de nivell mitjà alt registra un fort avanç fonamentalment a causa de la incorporació de manufactures de plàstic a llocs destacats del rànquing de productes exportats.

Taula 2. Exportacions segons la intensitat tecnològica (milions d'€)

Any	Alta	Mitja-alta	Mitja-baixa	Baixa
2000	286,9	117,4	267,2	175,0
2001	305,0	169,7	341,3	221,9
2002	515,8	218,0	226,0	215,5
2003	147,6	179,3	425,8	180,6
2004	322,3	181,8	411,6	193,6
2005	276,4	162,1	351,9	189,7
2006	354,1	118,1	437,4	200,2
2007	430,0	115,9	814,5	195,1
2008	298,6	99,4	841,3	204,8
2009	394,1	105,4	375,3	159,2
2010	192,9	124,6	121,1	191,9
2011	286,4	121,2	140,4	201,9
2012	361,5	133,8	64,4	199,7
2013	164,6	160,2	60,7	191,7
2014	57,2	386,4	37,9	190,8
2015	99,7	539,6	62,0	172,0
2016	261,3	411,5	52,7	191,6

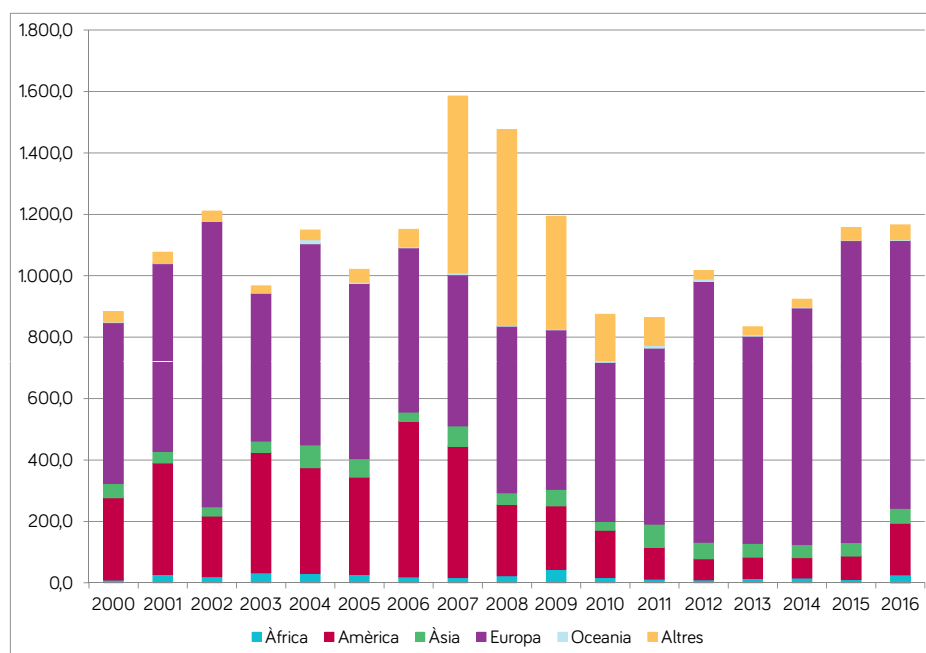
Font: ICEX i elaboració pròpia

7. DESTINACIONS GEOGRÀFIQUES DE LES EXPORTACIONS

L'objectiu d'aquest apartat és identificar els canvis que s'han produït en les destinacions de les exportacions de les Illes, en especial després de la crisi econòmica. Tot i que, efectivament, es produeixen desplaçaments o substitucions de mercats i àrees geogràfiques, amb les

dades disponibles no podem concloure si les modificacions observades són a causa de la incorporació de noves empreses exportadores o si responen a un canvi d'estratègia de vendes de les empreses amb tradició exportadora consolidada.

Gràfic 3. Destinacions geogràfiques de les exportacions de les Illes Balears (milions d'€)

Font: ICEX i elaboració pròpia

Europa és la principal destinació geogràfica de les exportacions de les Illes. D'ençà del 2012, més del 75,0% del total exportat s'ha consignat a països del Vell Continent. No obstant això, en els anys immediatament anteriors a la crisi econòmica, concretament el 2007 i el 2008, Europa cedeix la primera posició a altres destinacions (països i territoris no determinats i aviatuallament de bucs i aeronaus). La major part de les vendes a Europa —usualment per sobre del 90,0%— es produeixen en el marc de la Unió Europea, en especial a França, Alemanya, Regne Unit, Itàlia i els Països Baixos.

**ELS PAÏSOS DE LA UNIÓ EUROPEA SÓN
ELS PRINCIPALS DESTINATARIS DE LES
EXPORTACIONS**

A més del que acabam d'indicar, altres notes destacades són les següents:

- a) El continent americà és la segona destinació de les exportacions balears. Al llarg del període estudiat es poden distingir dues fases. Del 2000 al 2007 les exportacions a Amèrica representen de mitjana aproximadament una tercera part del total. A partir del 2008 el seu pes es redueix significativament i queda per sota del 10,0% entre el 2012 i el 2015. Tot i així, el 2016 es registra un repunt important. La major part de les vendes americanes es destina a països del Carib i d'Amèrica del Nord, més en concret, a les Illes Caiman, els Estats Units, Mèxic i República Dominicana. Les principals manufactures consignades pertanyen als grups de material de transport dels sectors naval i aeronàutic, maquinària, material i equips elèctrics i mobles.

-
- b) Les exportacions a Àsia no responen, quant a volum de facturació, a un patró molt definit i presenten fluctuacions molt marcades en funció de l'any. Si bé en alguns anys s'observa una participació de gairebé el 9,0% en el total exportat, com a norma general es mantenen per sota del 5,0%. Els principals socis comercials són els països de l'Àsia oriental, fonamentalment la Xina, el Japó i Hong-Kong. Els dos primers són receptors destacats del calçat de les Illes, encara que, en el cas del Japó, ha perdut força gradualment, contràriament a la tendència que ha seguit la Xina.
- c) Les exportacions a Àfrica i Oceania són de poca quantia, pràcticament irrellevants.

G CONSELLERIA
O TREBALL, COMERÇ
I I INDÚSTRIA
B DIRECCIÓ GENERAL
/ OCUPACIÓ I ECONOMIA